Felles innspill fra vannområdekoordinatorene i Nord-Norge til ny stortingsmelding om villaks, sjøørret og sjørøye

Til Klima- og miljødepartementet
Saksnummer: 26/4470

Innledning

Vannområdekoordinatorene i Nordland, Troms og Finnmark gir med dette et felles faglig innspill til arbeidet med ny stortingsmelding om villaks, sjøørret og sjørøye. Innspillet fremmes av underskriverne i kraft av deres funksjon som vannområdekoordinatorer. Det er ikke en formell uttalelse på vegne av kommunene som de koordinerer, eller kommunene som er vertskap eller arbeidsgivere for stillingene.

Gjennom arbeidet med vannforskriften og de regionale vannforvaltningsplanene er vi et nøkkelledd i arbeidet for å nå vedtatte miljømål. Vannområdene i Nordland, Troms og Finnmark omfatter til sammen minst 6 343 kilometer kartlagte anadrome vassdragsstrekninger. I tillegg gjenstår kartlegging og registrering av flere anadrome strekninger som ennå ikke er kartlagt eller registrert. Det er i kommunene, på bakkenivå, at vannforvaltningen skjer, og det er her vi jobber med kommunemyndighetene, statlige sektormyndigheter, fylkeskommuner, rettighetshavere, næringsaktører og frivillige. Det gir direkte erfaring med hvor tiltak stopper opp når ansvar, kompetanse, beslutningsmyndighet, prioriteringer og finansiering er fordelt på flere nivåer og sektorer. Vi ønsker særlig å belyse hvor vanskelig det kan være å gjennomføre oppdraget innenfor dagens rammebetingelser, sett i forhold til oppdragets omfang, kompleksitet og betydning.

I vårt koordineringsarbeid står rettferdig medvirkning sentralt. Vi opplever at i denne høringen kom informasjonen om meldingsarbeidet, innspillsmøtet og fristen for skriftlige innspill for sent til å legge til rette for god medvirkning. Arbeidet ble kunngjort rett før ferietiden, 1. juli, mens invitasjonen til innspillsmøtet først ble publisert 16. september. Møtet ble holdt 8. oktober, bare åtte dager før fristen 16. oktober [2, 3]. Flere av oss ble først kjent med møtet og innspillsfristen i begynnelsen av oktober. Dette gir svært begrenset tid til faglige vurderinger, lokal forankring og behandling i politiske organer. Dessuten har ressurssterke sektorer og aktører med egne utredningsmiljøer langt bedre forutsetninger for å mobilisere på kort varsel enn små kommuner, lokale lag, rettighetshavere og frivillige. Ved korte frister svekker denne ressursasymmetrien bredden og kvaliteten på innspillene og dermed den reelle demokratiske medvirkningen. Situasjonen for anadrome laksefisk i Norge er alvorlig. Omfanget og betydningen av meldingsarbeidet tilsier at det må gis reell mulighet til grundig medvirkning, med hensiktsmessige tidsfrister som står i forhold til oppgaven.

Regjeringen omtaler meldingen som en helhetlig gjennomgang av påvirkningene. Samtidig er handlingsrommet allerede begrenset for tiltak mot noen av de mest alvorlige påvirkningene, særlig lakselus, rømt oppdrettslaks og vannkraft [2]. Det er vanskelig å se hvordan meldingen skal kunne svare helhetlig på den dokumenterte bestandssituasjonen når virkemidler som kan berøre disse sektorene, avgrenses på forhånd. For oss som arbeider lokalt med å oppfylle nasjonalt fastsatte miljømål, svekker en slik innretning tilliten til at staten vil stille nødvendige krav også der miljøhensyn møter tunge sektorinteresser.

Oppsummering av våre hovedinnspill

- Reelt helhetlig mandat: Meldingen må kunne foreslå nødvendige tiltak mot alle vesentlige påvirkninger gjennom hele livsløpet, herunder lakselus, rømt oppdrettslaks og konsekvensene av eksisterende og ny kraftproduksjon.
- Forpliktende sektoransvar: Vannforskriftens miljømål, kvalitetsnormen for villaks og vurdering av samlet belastning, må få gjennomslag i vedtak på tvers av sektorer, med tydelig ansvar for oppfølging.
- Sterkere vern om miljøregelverket: Norge må avstå fra initiativer som svekker beskyttelsen etter vanndirektivet eller insentivene til reell miljøforbedring etter EUs taksonomi.
- Ingen forhåndsfritak for havbruk og kraftproduksjon: Miljøfaglig nødvendige tiltak må kunne vurderes fullt ut, også når de medfører innstramminger for havbruk eller konsekvenser for kraftproduksjonen.
- Vannkraft og fysiske inngrep: Miljøvannføring, driftsrestriksjoner, vilkårsrevisjoner, fungerende vandringsveier og restaurering må brukes der tiltak kan bedre bestander og vannmiljø.
- Havbruk: Oppfølging av havbruksmeldingen må gi dokumenterbare reduksjoner i påvirkning fra lakselus, rømming og øvrige relevante påvirkninger, også for sjøørret og sjørøye.
- Marine økosystemer: Endringer i sjøoverlevelse, næringsdyr og næringsnett, direkte sjøbeskatning og bifangst må vurderes samlet. Betydningen av fiske på laksens byttedyr må undersøkes. Omfang av bifangst må kunnskapsbelegges.
- Forvaltning uten geografiske blindsoner: Påvirkninger i havområder utenfor vannforskriftens virkeområde må inngå i vurderingene av bestandene og miljømålene i vassdrag og kystvann.
- Sjøørret og sjørøye: Artene må få selvstendig oppmerksomhet, bedre bestandskartlegging og forpliktende tiltak, med særlig vekt på småvassdrag, fjorder og kuldetilpasset sjørøye.
- Nordnorske særutfordringer: Meldingen må håndtere pukkellaks, svært svake bestander som i Tana og samlet økende press fra kraftproduksjon, havbruk, arealinngrep og klimaendringer.
- Kunnskap og medvirkning: Vitenskapelige data må ses sammen med lokal, samisk og annen tradisjonell og erfaringsbasert kunnskap som en reell del av beslutningsgrunnlaget.
- Gjennomføringsevne: En finansiert handlingsplan med tidsfrister, ansvar, overvåking og styrket lokal og regional kapasitet er nødvendig for at kjente tiltak skal bli gjennomført.
- Demokratisk deltakelse: Videre medvirkning må organiseres med tilstrekkelige frister og reelle muligheter for små kommuner, lokale aktører og frivilligheten til å bidra.

1. Bestandenes historisk lave nivå

Situasjonen krever tiltak av et omfang som står i forhold til trusselbildet, og et gangsyn som tar innover seg at flere tiår med stortingsmeldinger, forvaltningstiltak og enkelte viktige forbedringer ennå ikke har snudd den langsiktige nasjonale tilbakegangen. Den nye meldingen må derfor undersøke hvorfor tidligere virkemidler samlet sett har vært utilstrekkelige, og hvilke endringer som er nødvendige.

Vitenskapelig råd for lakseforvaltning beregnet innsiget av villaks til Norge til om lag 323 000 fisk i 2024, det laveste i tidsserien som går tilbake til 1983. Det tilsvarer om lag en tredel av innsiget tidlig på 1980-tallet. I 2025 økte innsiget til om lag 456 000 fisk, men året var fortsatt blant de seks svakeste siden tidlig på 1980-tallet [1, 4]. Den langsiktige nedgangen er alvorlig, og vitenskapsrådets vurdering fra 2026 viste ingen bedring i de menneskeskapte truslene. Lakselus ble fortsatt rangert som den største menneskeskapte trusselen mot villaks, med øvrige påvirkninger fra oppdrett, klimaendringer, fysiske inngrep og pukkellaks som sentrale risikofaktorer [1].

Utviklingen varierer geografisk. I Vitenskapsrådets statistikk for regionen «Nord-Norge uten Tana» (fra Vesterålen til grensen mot Russland) var innsiget om lag 129 000 laks i 2025, og femårsgjennomsnittet var om lag 13 prosent lavere enn i 1989–1993. For Tanavassdraget var den tilsvarende nedgangen om lag 79 prosent, med et beregnet innsig på om lag 18 000 laks i 2025 [1]. Tanas utvikling er særlig alvorlig. Tidligere overbeskatning er en hovedårsak til bestandssvikten, og lav sjøoverlevelse og høyt predatortrykk gjør gjenoppbyggingen krevende selv etter omfattende fangstbegrensninger [1] [17] [18] [19].

I dette innspillet omfatter Nord-Norge hele Nordland, Troms og Finnmark, også Helgeland. Vitenskapsrådet bruker imidlertid en annen regioninndeling: Helgeland inngår i statistikkregionen «Midt-Norge» (fra Stad til Vesterålen), der innsiget var om lag 187 000 laks i 2025 og femårsgjennomsnittet var 51 prosent lavere enn i 1989–1993 [1]. Disse tallene gjelder da hele denne statistikkregionen og kan ikke tilskrives Helgeland isolert.

Det finnes forbedringer i enkelte bestander som følge av strammere fiskeregulering, redusert forsuring og bekjempelse av Gyrodactylus salaris. Likevel har de langsiktige nasjonale bestandstallene fortsatt utviklet seg i feil retning. Stadig strengere begrensninger på beskatning kan ikke alene kompensere for vedvarende tap av leveområder og overlevelse. De sentrale årsakene må reduseres direkte. For sjøørret og særlig sjørøye er datagrunnlaget mange steder for svakt til å dokumentere den fulle utviklingen [1].

2. Helhetlig vurdering krever helhetlig handlingsrom

I kunngjøringen 1. juli skriver regjeringen at meldingen skal vurdere den samlede påvirkningen på villaks, sjøørret og sjørøye, mens konkrete tiltak mot lakselus og rømt oppdrettslaks skal følges opp gjennom havbruksmeldingen. Samtidig skal meldingen unngå tiltak som vanskeliggjør utvikling av ny kraftproduksjon [2]. Dette er en alvorlig svakhet ved innretningen. Havbruk og vassdragsregulering er blant de viktigste menneskeskapte belastningene på anadrom laksefisk, med ulik betydning mellom vassdrag og regioner [1].

Når tiltak vedtas gjennom ulike sektorprosesser, blir ansvaret for å redusere den samlede belastningen ofte utvannet, selv når påvirkningene er godt dokumentert og miljømålene er tydelige og forpliktende. Dette er en særlig bekymring i Nord-Norge, der videre utbygging av havbruksvirksomhet og ny kraftproduksjon vil øke den samlede belastningen dersom miljøkrav og avbøtende tiltak ikke skjerpes tilsvarende. Konfliktene mellom miljømål og næringsutvikling må vurderes åpent, samlet og helhetlig på grunnlag av dokumenterte konsekvenser og konkrete miljømål.

Vi ber derfor regjeringen endre avgrensningene og gi meldingen et reelt mandat til å vurdere nødvendige tiltak i alle sektorer. Som et minimum må regjeringen angi hvilke konkrete og målbare resultater som skal oppnås gjennom andre meldinger og sektorvedtak. Det må framgå hvem som har ansvar, hvordan samlet effekt vurderes, og hvilke ytterligere tiltak som utløses dersom miljømålene fortsatt ikke nås. Ambisjonen om en helhetlig forvaltning må få bindende konsekvenser for valg av virkemidler.

3. Vannforskriften og kvalitetsnormen må få reell styringskraft

Vannforskriften er det sentrale rammeverket for helhetlig forvaltning av norske vannforekomster [15]. Miljømål, risiko for forringelse og samlet belastning skal inngå i grunnlaget for sektorbeslutninger. Naturmangfoldloven § 10 understreker vurdering av samlet belastning, mens § 11 fastsetter prinsippet om at tiltakshaver skal bære kostnadene ved å hindre eller begrense miljøskade innenfor lovens rammer [7].

Vår erfaring er at ansvar og økonomi ofte er fragmentert, også når det foreligger tilstrekkelig kunnskap om påvirkninger og mulige tiltak. Regionale vannforvaltningsplaner og tiltaksprogrammer kan peke på nødvendige miljøforbedringer, uten at vannområdekoordinatoren eller kommunen kan utløse dem. Sektorene må forpliktes til å vurdere vannforskriftens mål i egne vedtak og følge opp med virkemidler. Den nasjonale kvalitetsnormen for villaks må på tilsvarende måte få tydelig betydning i relevante sektoravgjørelser [16].

Ved nye inngrep som kan forringe vannmiljøet eller hindre måloppnåelse, må utgangspunktet være vannforskriftens forbud mot forringelse. Unntak etter § 12 må bare kunne benyttes når samtlige rettslige vilkår er dokumentert oppfylt, etter en grundig vurdering av miljøvirkninger, alternative løsninger og nødvendige avbøtende tiltak.

Tilsvarende må eksisterende anlegg og tillatelser følges opp der det er grunnlag for miljøforbedringer. Vernet av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder må styrkes og gis en klarere og mer forpliktende rettslig forankring. Det må etableres en mekanisme som samordner vannkraft, havbruk, fiskeri, arealforvaltning, vannmiljø og naturforvaltning ut fra de samme bestands- og miljømålene.

4. Vannkraft og fysiske inngrep må møtes med konkrete miljøkrav

Hensynet til kraftproduksjon kan ikke settes foran behovet for å snu den alvorlige bestandsutviklingen for villaks, sjøørret og sjørøye. Nødvendige miljøtiltak må derfor kunne vurderes og gjennomføres, også der de innebærer begrensninger i kraftproduksjonen. Vannkraftregulering kan endre vannføring, temperatur, isforhold og sedimenttransport, redusere vanndekt areal og avskjære gyte- og oppvekstområder. Effektkjøring kan gi raske vannstandsendringer og stranding av ungfisk. Også terskler, forbygninger, kulverter og andre fysiske inngrep kan redusere den samlede produksjonen av anadrom fisk. Belastningen må vurderes samlet og vassdragsspesifikt, også i lys av klimaendringer.

Kongsfjordelva i Finnmark illustrerer konsekvensene av vannkraftregulering uten krav om minstevannføring. NORCE dokumenterer at lav vannføring begrenser oppvandring og rekruttering i restfeltet oppstrøms kraftstasjonen. Undersøkelsene viser begrenset rekruttering i elvestrekninger som samlet utgjør om lag 75 prosent av restfeltets produksjonsareal, mens forholdene nedenfor kraftstasjonen er bedre [8].

I Kåfjordelva i Troms viser undersøkelser svært lave tettheter av laks og sjøørret, tap av leveområder som følge av redusert vannføring og betydelig påvirkning fra effektkjøring. Fagrapportene peker på miljøvannføring og driftsrestriksjoner som sentrale tiltak[9]. Undersøkelser fra Skibotnelva og den tilhørende reguleringen viser samtidig hvordan vannføring, temperatur, gassovermetning, habitatforhold og tidligere parasittpåvirkning kan virke sammen[10]. Disse eksemplene viser både konsekvensene av eksisterende regulering og behovet for vassdragsspesifikke krav som kan gjenopprette produksjonsgrunnlaget.

Meldingen bør prioritere miljøtilpasset vannføring, hensiktsmessige restriksjoner på effektkjøring, opp- og nedvandringsløsninger, vilkårsrevisjoner og restaurering av ødelagte habitater. Eldre konsesjoner og reguleringer må kunne oppdateres i lys av dagens kunnskap og miljømål. Det kan være nødvendig med endringer som har konsekvenser for kraftproduksjonen. En forhåndsbetingelse om at nye tiltak ikke skal vanskeliggjøre ny kraftproduksjon, og at forbedringer i eksisterende regulerte vassdrag skal skje uten produksjonstap, kan hindre at de mest effektive tiltakene vurderes. Det kan ikke legges til grunn som et generelt miljøfaglig premiss.

5. Regjeringens innspill til EU utfordrer troverdigheten til vannmiljøarbeidet

Regjeringens innspill til EU om vanndirektivet reiser alvorlige spørsmål om hvor langt staten vil la miljømålene begrense nye inngrep i vannforekomster. I et formelt innspill av 14. april 2026, koordinert mellom Klima- og miljødepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet, ba Norge om en videre gjennomgang og større fleksibilitet i vanndirektivets artikkel 4 nr. 7 og tilknyttede regler. Begrunnelsen var blant annet å gi større rom for industriprosjekter, kritiske råvarer og avveiing mellom samfunnsinteresser [5]. De norske myndighetenes påstand herved om at miljøambisjonene kan opprettholdes samtidig som adgangen til unntak utvides [5], må ses i lys av deres håndtering av sjødeponeringen i Førdefjorden, særlig etter at Høyesterett 17. juni 2026 kjente de opprinnelige tillatelsene ugyldige fordi begrunnelsen for unntak fra miljømålene ikke oppfylte kravene i vanndirektivet. Regjeringen ga likevel 30. september en ny, tidsbegrenset tillatelse til deponering i tre år [14]. Saken viser hvor avgjørende direktivets forringelsesforbud og strenge vilkår for unntak er når sterke næringsinteresser møter miljømål. De samme rettslige spørsmålene vil være avgjørende ved nye planlagte inngrep i lakseførende vassdrag og fjorder.

I et eget brev til Europakommisjonen 20. mai 2026, publisert av regjeringen 26. mai, argumenterte energi-, finans- og klima- og miljømyndighetene for at vannkraft som oppfyller vanndirektivets regler, inkludert lovlige unntak og mindre strenge miljømål, må kunne klassifiseres som bærekraftig under EUs taksonomi. Regjeringen ønsket å fjerne særskilte tilleggskriterier for vannkraft [6]. Sju norske miljø- og friluftsorganisasjoner kritiserte dette 26. juni og viste til at taksonomien skal gi særskilte insentiver til bedre miljøprestasjoner enn det som følger av minimumskravene for lovlig drift [11].

Vanndirektivets krav og taksonomiens bærekraftsklassifisering har forskjellige rettslige funksjoner. Endringer i regelverkene kan likevel trekke i samme retning: Større adgang til å fravike miljømålene kan åpne for nye inngrep og økt belastning i vannforekomster, mens svakere tilleggskriterier i taksonomien kan redusere de økonomiske insentivene til miljøforbedringer i vannkraftsektoren. For villaks, sjøørret og sjørøye er dette kritisk relevant fordi vannkraft er en av de største negative påvirkningene i mange regulerte vassdrag, og miljømålene omfatter vannføring, vandringsmuligheter, leveområder og økologisk funksjon i vassdragene de er avhengige av. Regulerte anadrome vassdrag kan trenge vilkårsrevisjon og miljøvannføring for å styrke bestandene. Et system som både letter adgangen til ytterligere forringelse og svekker insentivene til utbedring, vil gjøre det vanskeligere å redusere den samlede belastningen [5, 6, 11].

For oss som arbeider med å gjennomføre vannforskriften lokalt, er dette også et troverdighetsproblem. Det er vanskelig å forklare kommuner, tiltakshavere og grunneiere hvorfor miljømål skal være forpliktende, dersom statlige myndigheter parallelt forsøker å gjøre unntakene mer vidtrekkende og terskelen for bærekraftsklassifisering lavere. Dette rammer også arbeidet med anadrom laksefisk: Når nødvendige forbedringer av vannføring, vandringsveier og gyte- og oppvekstområder møter motstand, er det nettopp forringelsesforbudet, sektoransvaret og insentivene til forbedring som må gi miljømålene gjennomslag. Vi ber regjeringen arbeide for å opprettholde et sterkt forringelsesforbud og strenge vilkår for unntak, samtidig som taksonomien bør stimulere til miljøforbedringer utover lovens minstekrav. Stortingsmeldingen må fastslå at hensynet til anadrome bestander også skal kunne utløse bindende tiltak i regulerte vassdrag, der nødvendige forbedringer har konsekvenser for kraftproduksjonen.

6. Marine påvirkninger må vurderes utenfor vannforskriftens grenser

Anadrom laksefisk er avhengig av et sammenhengende livsmiljø fra elv og elvemunning via fjorder og kyst til åpne havområder. Sjøoverlevelse er en sentral årsak til variasjoner i tilbakevandring. Lakseoppdrettets påvirkninger gjennom lakselus, genetisk innkryssing fra rømt fisk og mulige sykdomseffekter må stå sentralt, og reguleringene må gi målbare reduksjoner i risiko og dødelighet for villfisk. Sjøørret og sjørøye som oppholder seg lenge i fjordene, er særlig relevant. Sjøørret og sjørøye må derfor inngå med indikatorer som har reell betydning for regulering av oppdrettsvirksomhet, slik det også ble etterlyst under innspillsmøtet.

Dernest må meldingen undersøke endringer i marine økosystemer og byttedyrtilgang. Lodde er et viktig næringsdyr for laks i Barentshavsområdet, og forskning gir grunn til å undersøke hvordan variasjon i loddebestandene kan påvirke vekst, livshistorie og overlevelse hos laksebestander. Samtidig er det behov for sterkere kunnskap om den bestandsvise betydningen av slike næringssammenhenger før bestemte fiskerier tillegges kvantifiserte effekter [1].

Bevaring og restaurering av viktige kystnære naturtyper må også inngå i en helhetlig forvaltning. Tareskog gir for eksempel skjul, næring og oppvekstområder for en rekke marine arter og har stor betydning for økosystemene i fjord- og kystområdene som anadrom laksefisk også benytter. Omfattende tap av tareskog som følge av kråkebollebeiting i nord og økt forekomst av trådformede alger i deler av kystområdene lenger sør understreker behovet for å bevare og restaurere disse leveområdene og deres økologiske funksjoner.

Direkte beskatning i sjø, inkludert blandingsbestandfiske, må styres av bestandenes tåleevne. Omfanget av bifangst av anadrom laksefisk i andre kommersielle fiskerier må kartlegges bedre. Det samme gjelder mulige indirekte effekter av fiske på byttedyr som for eksempel lodde. Disse påvirkningene hører også hjemme i en økosystembasert fiskeriforvaltning, der fiskerimyndighetene må involveres tydelig i arbeidet med å nå miljømål for anadrom fisk.

Vannforskriften omfatter kystvann for økologisk tilstand ut til én nautisk mil utenfor grunnlinjen, og gjelder for kjemisk tilstand ut til territorialgrensen på tolv nautiske mil [12]. Mye av den marine påvirkningen oppstår utenfor disse grensene. Det må ikke skape et forvaltningsmessig tomrom der påvirkninger utenfor vannforskriftens geografiske virkeområde faller ut av beslutningsgrunnlaget for fiskebestandene og vannforekomstene de er knyttet til. Stortingsmeldingen må angi hvordan hav-, fiskeri-, havbruks- og vannforvaltningen skal dele kunnskap, samordne tiltak og vurdere samlet belastning.

7. Sjøørret, sjørøye og små vassdrag trenger selvstendig oppfølging

Sjøørret og sjørøye må få en tydeligere og selvstendig plass i meldingen. Mange mindre sjøørretvassdrag har dårlig kartlagte bestander og er påvirket av kulverter, avløp, landbruk, fysisk nedbygging, svake kantsoner og redusert vandringsmulighet. Vitenskapelig råd for lakseforvaltning vurderer lakselus som den største menneskeskapte trusselen mot sjøørret på nasjonalt nivå, med klimaendringer og flere typer areal- og vassdragsinngrep som øvrige vesentlige påvirkninger[1].

Sjørøya har en særlig nordlig utbredelse og er tilpasset kalde leveområder. Endrede temperaturforhold, bortfall av kjølige refugier, redusert vannføring og brudd i forbindelsen mellom elv, innsjø, fjord og kyst kan være kritiske. Overvåkingen er mange steder svak, og dokumenterte lokale tilbakeganger må tas alvorlig. Det er behov for målrettet kartlegging, langsiktig bestandsovervåking og tiltak som ivaretar artenes særskilte livssyklus, også der laksebestandene er små eller mangler.

8. Pukkellaks, lokal kunnskap og samisk natur- og kulturgrunnlag

Pukkellaks er en økende og særskilt utfordring for nordnorske vassdrag. I 2025 ble det registrert mer pukkellaks i både Troms og Nordland enn i 2023, mens forekomsten i Øst-Finnmark var lavere enn to år tidligere [13]. Behovet er en langsiktig og samordnet bekjempelsesinnsats, med effektive feller, god sortering og overvåking av mulig skade eller forsinkelse for stedegne arter. Forskningen på de samlede økologiske effektene er fortsatt mangelfull, noe som også tilsier føre-var-tiltak og systematisk evaluering [1].

I Nord-Norge er fiskebestandene samtidig en del av det lokale og samiske natur- og kulturgrunnlaget. Tanavassdraget er ett av mange eksempler på hvordan langvarig bestandsnedgang og fiskestans får konsekvenser for kunnskapsoverføring, levende fisketradisjoner og næringsutøvelse. Erfaringer fra fiskere, grunneiere og lokalsamfunn kan belyse endringer i vandring, gyteområder, næringsforhold og predasjon som overvåkingsseriene ikke fullt ut fanger opp. Lokal og tradisjonell kunnskap om predatorer, deres bestandsutvikling og påvirkning på laksefisk må tillegges reell vekt og kunne danne grunnlag for konkrete forvaltningstiltak. Eventuelle uttak må vurderes på grunnlag av denne kunnskapen, øvrig tilgjengelig kunnskap og hensynet til økosystemet og annet naturmangfold.

Naturmangfoldloven § 8 fastsetter at det skal legges vekt på kunnskap basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder samisk bruk [7]. Meldingen bør beskrive hvordan slik kunnskap faktisk skal innhentes, dokumenteres, vurderes og få betydning i forvaltningsavgjørelser. Dette forutsetter reell og tidlig medvirkning fra lokale og samiske kunnskapsbærere.

9. Tiltak må få ansvar, kapasitet, tidsfrister og finansiering

Mange av de nødvendige tiltakene er kjent: miljøvannføring, trygg fiskevandring, fjerning av vandringshindre, restaurering av gyte- og oppvekstarealer, bedre kantsoner, redusert forurensning og tiltak mot påvirkninger fra oppdrett. Forvaltningsutfordringen er ofte at tiltakene ikke blir gjennomført. Dette er et resultat av flere ulike faktorer, men vi ser ofte at utfordringene ligger i at man er avhengig av at grunneier tar initiativ til gjennomføring av tiltak. Små kommuner har begrensede og sårbare fagmiljøer, samtidig som vannområdearbeidet er avhengig av samarbeid mellom mange myndigheter og aktører.

Stortingsmeldingen må følges av en forpliktende nasjonal gjennomføringsplan som prioriterer tiltak etter effekt, fordeler ansvar mellom sektorene, angir frister og sikrer forutsigbar finansiering til planlegging, gjennomføring og etterkontroll. Ordninger for kostnadsdeling og bruk av prinsippet om at

forurenser eller tiltakshaver betaler, må utvikles der lovgrunnlaget åpner for det. Særlig i Nord-Norge bør det legges til rette for stabil faglig kapasitet i små kommuner og vannområder, samt samarbeid på tvers av kommune- og fylkesgrenser.

Klimaendringene understreker behovet. Økende temperaturer, endret avrenning og uforutsigbare flom- og tørkeepisoder kan forsterke eksisterende påvirkninger. Robuste gyte- og oppvekstområder, intakte sidebekker og kantsoner, naturlige vannføringsforhold og tilgang til kalde leveområder blir stadig viktigere. De menneskeskapte belastningene vi kan styre, må derfor reduseres målrettet. Tiltakene må også omfatte de mange små vassdragene som har stor betydning for sjøørret og lokale bestander av sjørøye.

Avslutning

Etter flere tiår med omfattende kunnskapsinnhenting, bestandsnedgang og stadig strengere fiskerestriksjoner er behovet for en politikk som endelig er forpliktende og fungerer i praksis, åpenbart. Vi oppfordrer regjeringen til å bruke stortingsmeldingen til å styrke den helhetlige, sektorovergripende forvaltningen, fastholde miljømålene og utvide det reelle handlingsrommet for tiltak mot de viktigste påvirkningene.

Meldingen må ende i en finansiert og forpliktende gjennomføringsplan med tydelig myndighetsansvar, tidsfrister og etterprøvbare resultater for villaks, sjøørret og sjørøye.

Som vannområdekoordinatorer forventes det at vi skal bidra til å oppfylle mål som staten selv har fastsatt. Da må sektorene, regelverket og de økonomiske virkemidlene trekke i samme retning.

Det er et ansvar som må løftes og forankres på nasjonalt nivå.

Dette innspillet undertegnes av samtlige vannområdekoordinatorer i Nordland, Troms og Finnmark

Navn	**Koordinator for vannområde**
Amund Heitmann Suhr	Alta, Kautokeino, Loppa og Stjernøya
Asgeir Westby	Balsfjord - Karlsøy, Lyngen - Skjervøy, Nordreisa - Kvænangen
August Kristiansen	Harstad - Salangen, Senja, Bardu - Målselv
Caroline Tollstadius	Ofotfjorden
Eline Ohr	Varangerhalvøya, Indre Varangerfjord, Neiden, Pasvik
Erlend Eide	Tana
Jan-Viggo Pettersen	Lakselvvassdraget og Porsangerfjorden, Måsøy og Magerøya, Laksefjorden og Nordkinnhalvøya
Kristin Brekke Klausen	Rødøy - Lurøy, Ranfjorden
Nils Harley Boisen	Bindalsfjorden - Velfjorden, Vefsnfjorden – Leirfjorden
Sigrid Bjørck	Lofoten, Vesterålen
Therese Meyer	Nord-Salten, Skjerstadfjorden, Sør-Salten
Tor Harry Bjørn	Sørøya, Seiland, Kvaløya med innland

Kilder

1. Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (2026). Status for norske laksebestander i 2026. Rapport nr. 22. https://kudos.dfo.no/dokument/a20bb317-82ac-4e45-832c-fe1fbc315381
2. Klima- og miljødepartementet (01.07.2026). Ny stortingsmelding om villaks, sjøørret og sjørøye. https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-stortingsmelding-om-villaks-sjoorret-og-sjoroye/id3168220/
3. Klima- og miljødepartementet (16.09.2026). Inviterer til innspillsmøte om ny stortingsmelding om villaks. https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/inviterer-til-innspillsmote-om-ny-stortingsmelding-om-villaks/id3172819/
4. Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (2025). Status for norske laksebestander i 2025. Rapport nr. 21. https://reddvillaksen.no/wp-content/uploads/2025/06/Status-for-norske-laksebestander-i-2025-Vitenskapelig-Rad-for-Lakseforvaltning.pdf
5. Klima- og miljødepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet (14.04.2026). Norway's feedback to the Call for Evidence on the targeted revision of the Water Framework Directive. https://www.vannportalen.no/globalassets/vannportalen/aktuelt/2026/feedback-fra-norge-vanndirektivet.pdf
6. Energidepartementet, Finansdepartementet og Klima- og miljødepartementet (20.05.2026; publisert 26.05). Review of the EU Taxonomy – concerns regarding hydropower. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/brev-til-eu-kommisjonen-om-taksonomien-for-barekraftig-okonomisk-aktivitet/id3161252/
7. Naturmangfoldloven (2009), særlig §§ 8, 10 og 11. https://lovdata.no/lov/2009-06-19-100
8. Gabrielsen, S.-E. mfl. (2020). Kongsfjordelva – Habitatkartlegging og fiskebiologiske undersøkelser i perioden 2014–2018. NORCE LFI-rapport nr. 351. https://lakseelver.no/sites/default/files/Sluttrapport%20fiskeribiologiske%20unders%C3%B8kelser%202014-2018%20Kongsfjordelva%20Norce%20Research-1.pdf
9. Jensen, J., Henriksen, E. og Henriksen, A. C. (2024). Fiskeundersøkelser Kåfjordelva. Årsrapport 2023. Akvaplan-niva, rapport nr. 2024 64103.01. https://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/3501bb5f-65a7-43f9-ab60-d70f79046dd2/201503569/3441425 / Kvingedal, E., Bremset, G., Sundt-Hansen, L., Ugedal, O. og Forseth, T. (2017). Guolasjohka kraftverk i Kåfjordelva. Vurdering av bestandsstatus for sjøvandrende laksefisk og forventet effekt av ulike fysiske og hydrologiske tiltak. NINA Rapport 1338. https://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/201503569/2044497
10. Jensen, J., Dahl-Hansen, G. A. og Haugstvedt Henriksen, E. (2024). Bonitering av Skibotnelva. Akvaplan-niva, rapport 2024 64375.02 https://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/9e3952f5-713e-4282-959e-61b8f5c71369/202211146/3441764 / Smalås, A. og Kanstad-Hanssen, Ø. (2024). Fiskefaglig gjennomgang av Skibotnreguleringen i tilknytning til pågående vilkårsrevisjon. SNA-rapport 08/2024. https://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/4a66dfda-6b5a-4d74-9b72-97138d49c1d8/202211146/3441767 / Enqvist, M. og Pulg, U. (2024). Gassmetning og biologiske effekter i Skibotnelva. NORCE LFI-rapport nr. 532. https://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/d4edab15-8a4d-4f38-96e0-28678d36fdbd/202211146/3441765
11. Sju norske miljø- og friluftsorganisasjoner (26.06.2026). Brev til Europakommisjonen om taksonomikriterier for vannkraft. https://www.sabima.no/wp-content/uploads/2026/06/2026-06-26_Letter-Norwegian-NGOs-regarding-the-Taxonomy.pdf
12. Miljødirektoratet (2017). Overvåkingsmetoder for vannregionspesifikke og prioriterte stoffer i kystvann påvirket av ferskvann. Rapport M-922. https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/m922/m922.pdf
13. Miljødirektoratet (18.06.2026). Økt innsats og færre pukkellaks. https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/nyheter/2026/juni-2026/okt-innsats-og-farre-pukkellaks/
14. Klima- og miljødepartementet (30.09.2026). Gir ny tillatelse i Engebø-saken. https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/gir-ny-tillatelse-i-engebo-saken/id3174103/
15. Forskrift om rammer for vannforvaltningen (vannforskriften), FOR-2006-12-15-1446. https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-12-15-1446/
16. Kvalitetsnorm for ville bestander av atlantisk laks (Salmo salar), FOR-2013-09-20-1109. https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-09-20-1109
17. Anon. 2026, Tana/Teno Monitoring and Research Group 1/2026, Statusrapporten for Tanavassdraget 2025 Status of the Tana/Teno River salmon populations in 2025
18. Gjelland m.fl., NINA Report 2719 (jan. 2026), Salmon smolt migration in Tana/Teno 2025 Salmon smolt tracking in Tana/Teno in 2025 - miljodirektoratet.no
19. Svenning og Borgstrøm (26.03.2026) NINA rapport 2641, Gjedda i Tanavassdraget Gjedda i Tanavassdraget. Estimert konsum av laksesmolt - Nasjonalt vitenarkiv